

*Бухінська Т. В.,**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича**Черська Ж. Б.,**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ “АЛЬТРУЇЗМ” (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)

Анотація. Стаття присвячена вивченню синтаксичних особливостей вербалізації концепту “АЛЬТРУЇЗМ”. Матеріалом для аналізу слугували біблійні тексти Нового завіту німецькою мовою. У процесі дослідження німецькомовних текстів виявлено різночастинномовні компоненти вербалізації концепту, які використовуються у різних синтаксичних конструкціях, загальною кількістю 2937 речень.

Ключовими компонентами вербалізації стали іменники Liebe (Nächstenliebe), Barmherzigkeit, Barmherzige, прикметники sanfmütig, sanf (nützlich), дієслова lieben, sich verleugnen. Різні синтаксичні конструкції проаналізовано із метою цілісного прояву і розуміння “АЛЬТРУЇЗМУ” у німецькомовній картині світу. У даному дослідженні використовуються статистичні квантитативні методи, які сприяють об'єктивному визначенню розміру речення задля пояснення механізмів цілісного сприйняття тексту.

У межах досліджуваних конструкцій визначено основні постулати прояву “АЛЬТРУЇЗМУ” як “ЛЮБОВІ ДО БЛИЖНЬОГО” (Nächstenliebe), яка виявляється у першу чергу в Богоугодних вчинках та ставленні до оточення. Дієслово lieben виражає безкорисливу любов не тільки до ближніх, а й до ворогів, акцентуючи увагу на прощенні образ та негідних діянь інших людей.

Досліджуючи синтаксичні конструкції біблійних текстів, усі речення були поділені за типом – на прості (далі ПР), складносурядні (далі ССР), складнопідрядні (далі СПР) та складні речення ускладненого типу (далі РУТ), за розміром – на короткі (до 10 слів), середні (до 30 слів), довгі (до 60) та наддовгі, об'єм яких практично не обмежений.

За даними проведених обчислень найбільш суттєві зв'язки встановлені між ознаками [Середні] та [РУТ] ($K=0,32$); [СПР], [ССР], а також [Довгі] та [РУТ]. Проте, особливий зв'язок виявили ознаки [Короткі] та [ПР] (значення коефіцієнта $K=0,63$). У досліджуваних текстах прості речення були переважно короткими, ССР та СПР – середніми, ускладнені – середніми та довгими, а їх вживання суттєво перевищує теоретично очікувані величини.

На основі проведеного аналізу синтаксичних особливостей компонентів вербалізації концепту “АЛЬТРУЇЗМ” із використанням квантитативних методів виявлено статистично доведене переважання простих коротких речень у тексті Нового Завіту. Така побудова синтаксичних конструкцій поклоняна, на наш погляд, презентувати одвічні християнські постулати добра і зла у чіткій та зрозумілій для кожного читача формі. Ідеї безкорисливої любові, розуміння “АЛЬТРУЇЗМУ” скеровані до широкої аудиторії

і їхнє представлення не обтяжене складними синтаксичними моделями та зворотами.

Ключові слова: концепт, засоби вербалізації, розмір речення, тип речення, статистичні методи.

Постановка проблеми. На сучасному етапі лінгвістичні дослідження усе частіше сфокусовані на вивчення ментальних особливостей через призму мовної картини світу. Концепти, одиниці узагальненого мовно-ментального ресурсу з етно-національними чи культурно-зумовленими уявленнями людини про дійсність [1, с. 142] дозволяють оптимально відобразити специфічні, притаманні німецькому суспільству риси саме завдяки засобам вербалізації. Різностинномовні компоненти вербалізації концептів у різних синтаксичних конструкціях слугують підґрунтям для цілісного сприйняття культурно-етичних постулатів, актуальних для певної історичної епохи та сьогодення. Одними із достеменних джерел, які фіксують уявлення людини про дійсність, про визначеність добра і зла були і залишаються біблійні тексти.

Аналіз останніх досліджень показав, що біблійні тексти, стали основою для вивчення концептосфери, концептів, засобів вербалізації цих концептів на матеріалі різних мов. Переклади Біблії українською мовою привернули увагу багатьох дослідників у рамках лінгвокультурологічного аспекту. Семантичні особливості лексичних одиниць української мови постали об'єктом вивчення у роботах Ботвін Т. М. [2].

Фразеологічна інтерпретація концепту на основі біблійних текстів англійською мовою останнім часом викликає інтерес у лінгвістів. Так, зокрема, Климків Є.М. аналізує особливості реалізації концепту “ВІРА” в англійській мові засобами фразеологічних одиниць біблійного походження, наголошуючи на активному компоненті концепту, враховуючи відмінності між біблійною та світською картинами світу [3].

Релігійна картина світу англійців, яка відображена у різних текстах релігійного характеру, серед яких є і біблійні, проаналізована у роботах

Бойчук М.Г. [4], За основу дослідниці взяла поліпарадигмальний аналіз релігійної лексики.

Концепти еквівалентності в перекладі Біблії Мартіна Лютера та його сучасній редакції на матеріалі німецької мови досліджував Нечипорук В.М., вдаючись до аналізу повторного введення застарілих конструкцій та формулювань, оцінюючи

важливість ролі синтаксису для розуміння текстів та перекладу синтаксичних структур [5].

З огляду на недостатнє вивчення цілісного сприйняття “АЛЬТРУЇЗМУ” на матеріалі біблійних текстів німецькою мовою, проаналізуємо особливості вербалізації концепту із урахуванням формальних синтаксичних ознак побудови німецьких речень.

Тому **мета** представленого дослідження – провести аналіз особливостей різночастинномовної вербалізації концепту “АЛЬТРУЇЗМУ” у рамках синтаксичних конструкцій різної довжини задля комплексного сприйняття концепту на засадах християнської моралі у німецькомовному суспільстві із використанням квантитативних методів для об’єктивного визначення взаємозв’язку між розумінням концепту та формою синтаксичної організації компонентів вербалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Біблійні тексти, як відомо, написані здебільшого зрозумілою пересічному читачеві мовою. Новий Завіт містить 27 книг, зміст яких є єдиним для всіх християн. Він складається з чотирьох Євангелій – від Матвія, Марка, Луки та Івана; книги Діянь Апостолів, налічує двадцять одне Послання апостолів і Об’явлення Іоанна Богослова. Жодна інша книга так часто не перекладалась, як Біблія. Уперше Новий Завіт німецькою мовою переклав Мартін Лютер. Пізніше цей переклад був переглянутий і удосконалений спеціальною комісією. Саме сучасний варіант Нового Завіту покладено в основу аналізу синтаксичних особливостей засобів вербалізації концепту “АЛЬТРУЇЗМУ”, Ключовими різночастинномовними компонентами вербалізації, які уособлюють “АЛЬТРУЇЗМУ”, стали іменники Liebe (Nächstenliebe), Barmherzigkeit, Barmherzige, прикметники sanftmütig, sanft (nützlich), дієслова lieben, sich verleugnen. Однак різні синтаксичні конструкції у тексті сприймаються також по-різному. Тому, з метою цілісного прояву і розуміння “АЛЬТРУЇЗМУ” у німецькомовній картині світу, нами було досліджено сучасний варіант Нового Завіту [6], який складає 361 сторінку, а сумарна вибірка синтаксичних конструкцій для вивчення статистичних характеристик становить 2937 речень. Для отримання вірогідних результатів цей обсяг є достатнім.

У межах досліджуваних конструкцій визначено основні постулати прояву “АЛЬТРУЇЗМУ” як “ЛЮБОВІ ДО БЛИЖНЬОГО” (Nächstenliebe), яка виявляється у першу чергу в Богоугодних вчинках та ставленні до оточення:

“Ehre Vater und Mutter; und du sollst deinen Nächsten lieben, wie dich selbst.” Matth. 15/4; 22/3.

Дієслово lieben виражає безкорисливу любов не тільки до ближніх, а й до ворогів, акцентуючи на прощенні образ та негідних діянь інших. Прояви цієї любові ґрунтуються на достойній християнина поведінці:

“Liebet eure Feinde, segnet, die euch fluchen, tut wohl denen, die euch hassen, und betet für die, welche euch beleidigen und verfolgen” Luk. 6/27f.

Як бачимо, засоби вербалізації концепту “АЛЬТРУЇЗМУ” вживаються у різних синтаксичних конструкціях неоднакової довжини, розмір яких безпосередньо впливає на розуміння змісту через лаконічність та чіткість побудови думки. Узявши за основу статистичні методи обробки даних, проаналізуємо залежність сприйняття висловлювання від довжини речення.

Досліджуючи синтаксичні конструкції біблійних текстів, ми поділили всі речення за типом на прості (далі ПР), складносурядні (далі ССР), складнопідрядні (далі СПР) та складні речення ускладненого типу (далі РУТ).

Також, услід за німецькими мовознавцями [7], [8], [9], всі речення за розміром поділяємо на наступні підкласи: короткі (до 10 слів), середні (до 30 слів), довгі (до 60) та наддовгі, об’єм яких практично не обмежений. Нижньою межею довжини речення є 1, верхньої межі немає, оскільки теоретично можливе існування написаного речення будь-якої довжини. Довгі та дуже довгі речення вживаються набагато рідше від середніх та коротких, однак поява навіть одного з таких речень впливає на середню довжину речення.

Для оцінки коливання частот одного і того ж мовного явища і з’ясування того, чи випадкові, а чи закономірні їх збіги, існує особливий критерій χ^2 “хі-квадрат”. Техніка підрахунку за критерієм χ^2 описана в працях Перебийніс В.І. [10].

Носенка І.А. [11], Левицького В.В. [12], [13], Арапова М.В. [14].

Постає питання, чи пов’язаний розподіл підкласів із певним типом речень у тексті Нового Завіту. Частота вживання різних за розміром синтаксичних структур у визначених типах речень наведена в таблиці 1.

Подані в таблиці 1 показники частоти вживання речень у тексті Нового Завіту є абсолютними величинами і не можуть вказати між якими підкласами та типами речень існує зв’язок та визначити, чи відхилення у вживанні є значущими.

Застосування квантитативних методів, як показує досвід, свідчить, що при вивченні текстів, які є неоднаковими за обсягом, та порівнянні досліджуваних одиниць, ефективним і достовірним є критерій χ^2 .

Обчисливши значення χ^2 для таблиці 1, ми встановили, що у досліджуваних типах речень в певних позиціях існують відхилення у вживанні різних за розміром речень. (табл. 2).

За даними таблиці 2 сума «хі-квадрат» складає $\Sigma \chi^2 = 1916.96$ і є статистично значущою, так як перевищує критичну величину (при $df=9$ і $P=0.05$ для нашої таблиці критичною та значущою буде сума $\chi^2=16.92$, а для $P=0.01$ – $\chi^2=21.67$) і підтверджує наявність істотних відмінностей між наведеними в ній частотами. Щоб встановити, наскільки сильним є цей зв’язок, потрібно також обчислити значення коефіцієнта спряженості К.

Констатувати міру зв’язку між підкласами та типами речень дають змогу значення коефіцієнта К. За даними проведених обчислень найбільш суттєві зв’язки встановлені між ознаками [Середні] та [РУТ] ($K=0,32$); [СПР], [ССР],

Таблиця 1

Розподіл підкласів у різних типах речень у досліджуваних текстах

	Короткі	Середні	Довгі	Наддовгі	Усього речень
ПР	1028	276	12	–	1316
ССР	104	316	16	–	436
СПР	140	532	4	–	676
РУТ	–	452	56	1	509

Таблиця 2

Величини χ^2 для розподілу підкласів речень у досліджуваних текстах

	Короткі	Середні	Довгі	Надовгі
ПР	1180,32			
ССР		72,91	0,8	
СПР		221,38		
РУТ		305,78	135,77	

$$\Sigma \chi^2 = 1916.96$$

Таблиця 3

Коефіцієнт спряженості К для розподілу підкласів речень у досліджуваних текстах

	Короткі	Середні	Довгі	Надовгі
ПР	0,63			
ССР		0,16		
СПР		0,27		
РУТ		0,32	0,22	

а також [Довгі] та [РУТ]. Проте, особливий зв'язок виявили ознаки [Короткі] та [ПР] (значення коефіцієнта $K=0,63$). У досліджуваних текстах прості речення були переважно короткими, ССР та СПР – середніми, ускладнені – середніми та довгими, а їх вживання суттєво перевищує теоретично очікувані величини. Це може бути зумовлено тим, що вживання складних синтаксичних конструкцій значно ускладнювало б розуміння тексту.

Висновки дослідження та перспективи. На основі проведеного аналізу синтаксичних особливостей компонентів вербалізації концепту “АЛТРУІЗМ” із використанням квантитативних методів виявлено статистично доведене переважання простих коротких речень у тексті Нового Завіту. Така побудова синтаксичних конструкцій покликана, на наш погляд, презентувати одвічні християнські постулати добра і зла у чіткій та зрозумілій для кожного читача формі. Ідеї безкорисливої любові, розуміння “АЛТРУІЗМУ” скеровані до широкої аудиторії і їхнє представлення не обтяжене складними синтаксичними моделями та зворотами.

У перспективі плануємо аналіз семантичних особливостей різночастинномовних компонентів вербалізації взаємопротиставлених концептів “ЕГОІЗМ” – “АЛТРУІЗМ” на матеріалі біблійних текстів із використанням статистичних методів обробки даних.

Література:

1. Cherska Zh. Die Verbalisierungsmittel der Konzepte “EGOISMUS” – “ALTRUISMUS”. *Die Ukraine und der deutschsprachige Raum. Ostjeker Studien zu slawisch-deutschen Kontakten in Geschichte, Sprache, Literatur und Kultur* / hrsg. von Željko Uvanović. Aachen, 2014. S. 141–151.
2. Ботвин Т.М. Соматизми в українських перекладах Біблії XIX–XX століть: семантичний та культурологічний аспекти. *Spheres of Culture* / ed. by Ihor Nabytovych. Lublin, 2017 a. Vol. 16. S. 480–488.
3. Климків Є.М. Фразеологічна реалізація концепту “віра” в біблійних текстах. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. 2012. № 1(24). С. 125–128. URL: <https://journals.ua.edu.ua/Philology/article/view/946> (дата звернення 27.02.2023).
4. Бойчук М.І. Полісемантичні особливості релігійної лексики. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2021. № 48 (1). С. 16–21. DOI <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.48-1.4>

5. Nechyporuk V. Concept of Equivalence in the Martin Luther Translation of the Bible and its Modern Revision. *Молодий вчений*. 2019. N 3 (67). С. 341–344. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-3-67-72>
6. Neues Testament. URL: <https://www.wlb-stuttgart.de/pdf> (дата звернення 28.02.2023)
7. Altmann G. Verteilungen der Satzlängen. *Glottometrika*. 1988. N 9. S. 147–169.
8. Best K.-H. Satzlängen im Deutschen: Verteilungen, Mittelwerte, Sprachwandel. *Göttinger Beiträge zur Sprachwissenschaft*, 2002. N 7. S. 7–33.
9. Neups, G. Untersuchungen zum Verhältnis von Satzlänge zu Clauselänge am Beispiel deutscher Texte verschiedener Textklassen. *Glottometrika*. 1983. N 5. S. 113–133.
10. Перебийніс В.І. Статистичні методи для лінгвістів. Вінниця : Нова Книга, 2001. 168 с.
11. Носенко І.А. Начала статистики для лінгвістів. Москва : Высшая школа, 1981. 157 с.
12. Левицький В.В. Квантитативные методы в лингвистике. Черновцы : Рута, 2004. 190 с.
13. Левицький В.В. Семасіологія. Вінниця : НОВА КНИГА, 2006. 512 с.
14. Арапов М.В. Квантитативная лингвистика. Москва : Наука, 1988. 183 с.

Bukhinska T., Cherska Zh. Syntactic peculiarities of verbalisation of the concept “ALTRUISM” (on the material of the German language)

Summary. The article under discussion deals with the studies of syntactic peculiarities of verbalization of the notion “ALTRUISM”. The analysis was carried out on the basis of the biblical texts of the New Testament in the German language. In the course of investigating German-language texts, the author has identified the components of verbalization of the concept that belong to different parts of speech and are used in different syntactic constructions (the total number of 2937 sentences).

The key components of verbalization are the nouns Liebe (Nächstenliebe), Barmherzigkeit, Barmherzige, the adjectives sanfmütig, sanft (nützlich), and the verbs lieben, sich verleugnen. Various syntactic constructions have been analyzed in order to holistically manifest and understand the notion of “ALTRUISM” in the German-speaking reception of the world.

This research applies statistical quantitative methods that facilitate accurate evaluation of the sentence size, which aims

at explaining the mechanisms of holistic text perception. Within the constructions under studies, there have been determined the basic postulates of manifesting "ALTRUISM" as "LOVE OF NEIGHBOR" (Nächstenliebe). It can be traced up most vividly in God-pleasing actions and attitude towards others. The verb lieben denotes unselfish love not only for neighbors but also for enemies, emphasizing the forgiveness of offenses and unworthy actions of others.

In the course of studying the syntactic constructions of the biblical texts, all sentences were divided by type – into simple (hereinafter referred to as SS), compound (hereinafter referred to as CS1), complex (hereinafter referred to as CS2), and compound sentences of a complicated type (CCS); by size – into short (up to 10 words), medium (up to 30 words), long (up to 60 words), and extra-long, the latter having no length restriction. According to the calculations, the most significant connections were established between the features of [Medium Sentences] and [CSS] ($K=0,32$), [CS2] and [CS1], as well as between [Long Sentences]

and [CCS]. However, there exists particular connection between the features of [Short Sentences] and [SS] ($K=0,63$). In the studied texts, simple sentences were mostly short, SC1 and SC2 – of medium length, CCS – medium and long, whereas the latter's usage considerably exceeds the theoretically expected values.

Relying on the analysis of syntactic peculiarities of the verbalization components of the concept "ALTRUISM" (with the application of quantitative methods), the prevalence of simple short sentences in the New Testament text is statistically proven. In our opinion, such a combination of syntactic structures is intended to present the eternal Christian postulates of good and evil in a clear and understandable form for every reader. The ideas of selfless love and the understanding of "ALTRUISM" are aimed at a wide audience, and their presentation is not burdened by complex syntactic models and phrases.

Key words: concept, means of verbalization, sentence size, sentence types, statistical methods.